

□ □ □

□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ *Реанимаци*

И луьйре кхечу луьйренех къаьсташ яцара – дерриг а гуттар а ма-хиллара дара кхуьнан балхахь. Кегийчу нахе салам а делла, вовшашка могаш-парглат хаьттинчул тлаьхьа, шен кабинета чу вахара Увайс. Хлара массарал а воккха вара кхеран коллективехь, цундела кегийнаш дукхахьолахь хлара волчу чубоглура, де дика дан а, хьал-де хатта а. Ткъа тахана, ша жимма хьеваларна, уьш болчу неларе а вахана, вистхилира Увайс. Компьютер а латийна, цхьа а керла хаам буй хьожуш, электронни почта кегийра кхуо. Хлан-хла, пайда болуш цхьа а хлума дацара, рекламин цхьацца къедораш а, кхуьнан цкъа а бала хилла боцчу артистийн, политикийн, юкъараллин гуллакххойн дахарера эладитанаш бен. Интернета чухула блаьрг кхарстийна хлара волуш, цлеххьана кийра цхьа лазар хьаьвзира кхунна.

«Хіара хлун ду-те? Дог мустдалар хуьлуш ма вацара со ...», – оила хьавзира коьрте. Лазар члагдала доладелира. Даге делира иза... «Ойн, хіара лаа дуй- те? Хьацар ма детта суна-м...» Шен дог гелдалале луларчу кабинетан не! туьхира кхуо, холла чу а ваьлла:

– Кентий, сан гуллакх ледара ду шуна...

Увайс, кхетамчуьраваьлла, офиса чохь кхара ламаз деш болчу боккхачу куза тле охьавуьйжира.

– Увайс, ахь хлун до? Муса, чехка скори кхайкхалахь! Со кхуьнга хьожу хьуна! –

Увайсина тлехьаьдира тлахьаьлла волу кьона журналист Аслан, шен накъосте орца а доккхуш. Мусас сихонца телефон туьхира льярашка:

– Алло, скори юй хіара? Стагана вон хилла... Хлун ду ца хаьа, дог гелделла, кхетамчуьраваьлла... Хіаъ, балхяхь, редакцехь... Адрес дїаяздой аш?

Мусас шайн редакцин адрес дейцира. Вохна, шашшимма хлун дейр ца хууш, Увайсина гонаха хьийзара и шиъ.

– Валохьа, вайн накъосташкахь цхьа а тайпа молха дуй хьажахьа! – элира Аслана. Муса сихонца мехкарий чохь болчу кабинеташка дїахьаьдира. Дукха хан ялале кхеран холл редакцин белхасохь хьалаюьзира. Говганаш евлира, хіора а хьехар деш вара, хлун дан деза дуйцуш. Аслана цхьамма делла молха диллира Увайсин бага:

– Увайс, схьабеллал бїаьргаш, молха делла ас хьуна... кьурд бел! – бохуш, Увайс меттавало гертара иза. Хица тїадийна йовлакх цуьнан юхьа тле а, вортанах а, некках а хьаькхира цо. Увайса ши бїаьрг схьабиллира, гийла вела а кьезна, мотт а тийсалуш:

– Суна хлун хилла?.. Аслан, хіара хлун ду?.. – хьаттира цо.

– Эхї, Далла хастам бу! Меттавеа. Увайс, хлумма а дац, хьуна вон хиллера. Мусас льярашка кхайкхина, хїинцца льяраш схьакхочур бу. Хьуна гїоли хир ю, воха ма вохалахь! – иза теван гертара Аслан.

– Воха-м вухур вац, хїета... Вайн йиш яц доха... яхь йолу кентий ма ду вай, – тийсалучу маттаца забар ян гертара Увайс.

Кестта сихачу боларца холла чу бевлира скорин льяраш:

– Хьовсал, шу кху чохь дукха гулделла, арадовла, тхуна новкьарло ма е! – элира царех

хьалхаяьллачу къоначу зудчо. Накъостех цхьа-шиъ воцург вуьйш, дехьабевлла, длахлиттира. Цомгашчуьнан цийн латкъам члогла лахбелла хиллера, маха тоьхначул тлаьхьа, иза сихонца больнице длавига веза, элира лъоро.

Увайс, каталки тле а виллина, лифта тлехь лахарчу глатта тле ваьккхира. Иза цкъа кхетамчуьраволуш, юха жимма меттавоглуш вара цу хенахь.

Кхуьнан накъостий а баьхкира лъорашца больнице, хала киртиг кхунна тлехлоьттича, юххера дла ца бевлира уьш, иза реанимаци чу а вигна, цунна глеххьачул глоли хиллалц.

Дукха хан ялале, хлара цомгаш хилла аьлла ма-хеззинехь, Увайсин хлусамнана а, бераш а, гергарнаш а кхечира больнице. Уьш боьхна хьийзара, шаьш хлун дийр ду ца хууш. Лъораша шайн болх сиха а, шен хеннахь а бина хиларна, цомгашчунна глеххьачул глоли хилира, амма иза хлинца а гийла вара.

– Хлумма а ца хилла, доха ма доха... Со дика ву, – бохуш, шен цлеранаш тебан глертара иза, царах цхьацца шена тлевайитича. Делахь а хьал-м, схьахлуьттучу суьртехь, ледаро дара.

– Цунна инфаркт хилла, тхайн ницкъ кхочург оха дина... Схьагарехь, стент хлотто еза. Иза ций лелачу пхена чу, иза шорбеш, стент олу цхьа хлума хлоттош, операци ю. Кхераме а, чолхе а яц иза. Са ма гатде, дерриг а дика хир ду, – элира Увайсина дарба лелочу лъоро-кардиолога кхуьнан хлусамнене Румисе.

Кестта Увайс волчу реанимаци чу хирургаш баьхкира. Хьалха ваьллачо, операци яйта реза вуй хьо аьлла, хаьттира кхуьнга. «Ян езаш хилча, ца йича йолий иза?» – хаттаре жоп делира кхуо.

Дукха хан ялале иза операци ечу чу длавигира каталки тлехь.

Шегахь долчу хьолах дика кхетара Увайс, иза ледара дуйла а хууш. Кхуьнан воьхна цахилар гуш, лъораша дог тедора, хаза дош аларца, иракарахлоттаварца: «Кхераме хлумма а дац, цхьана эхасахьтехь операци а йина, хьо товийр ву вай. Са ма гатде», – бохура цара кхуьнга. «Са ца гатдо ас, шайн болх бе аша», – элира кхуо.

Операци дика чекхъелира. Увайсин дага тле доьлхучу пхенех цхьаъ букъбеллера, цундела хиллера кхунна инфаркт. Цу пхена чу лъораша, иза шорбеш, стент хлоттийра. Шаьш бина болх мониторах тлехь кхунна гайтира цара:

– Хьажал, хлара пха гой хьуна? Дуьххьара иштта гатбелла бара хлара, цул тлаьхьа стент хлоттийча, ций парглат дласалела. Гой хьуна?

– Го ... хлинца глолихь ду, моьтту суна... – Увайс наб оьхуш вара. Схьагарехь, лъораша тоьхначу мехаша шайн болх бора.

Юха хлара реанимацин сиха гло дечу палати чу длавигира. Учахь кхуьнан хлусамнана а,

бераш а, гергара нах, доттагий а, белхан накъостий а бара, операци муха чекхйолу хьобжуш, кхунна сагатдеш. Кхунна гобинера цара, хлара каталки тлехь палати чу валочу хенахь:

– Увайс, муха ву хьо? Глоли хетий хьуна?

– Даго са-м ца гатдо хьан?

– Хинца-м бос дика бу хьан, Увайс.

Хлара велакъежара, цаьрга куьг а лестош:

– Со дика ву, са ма гатде...

Хлара палати чу схъавалийра. Кхунна аьтто аглор болчу маьнги тлехь луьллу дархо, хьалаайавелла, ша волчохь клегархиира:

– ДоттагI, длаелин операци? Муха ву хьо?

– Далла хастам бу, дика ву! Хьо муха ву? – хаьттира Увайса.

– Дла Iаш-м ву со, кхара башха тергал а ца веш...

Увайсина капельница хлоттош йолчу медйишас элира кхуьнан лулахочуьнга:

– Хьо стенна реза вац, Закаев? Массарна а деш долу дарба ду-кх хьуна деш.

– Аш дан ма-деззара дарба дахьара, суна глоли хир яра. Ур-атталла капельница ма ца хлоттайо аш суна!

– Капельница хьуна цкъачунна ма хлоттае аьлла льоро, хьан саделар тодаллалц.

– То-м муххале а ца деллера иза, долчунна тIе а галдаьлла-кх.

– Закаев, оьглаз ма эха, хьуна мегар дац иза. Глоли хир ю хьуна, Дала мукъалахь.

Шен болх а бина, медйиша дIаяхара.

– Глоли хир ю, Дала яхь, аш-м ийир яц, шун бала а кхаьчна... – дIайоьдучу йолана тIаьхьа кхин а цхьацца гIам-гIим деш Iара лулахо. Вовшийн цIерш а хаьттина, вовзар хилира кхушиннан. Увайсана йинна йолу операци йинера цхьа де хьалха Iелина а.

– Увайс, сагатдеш хIума-м дац хьан?

– ХIумма а дац. Хьала ма гIатта аьлла соьга цхьана-шина дийнахь, и ду мелла а новкъа.

– Ара кху чуьра кхара хIете а вете а волуьйтуш вац, цхьа хан дIаяллалц. Вуьшта, эшахь, коляски тлехь дехьа-сехьа вуьгу. Жимма са ца тоьхча дер дац, кестта глоли а хилла, дIагIур ву хьо, Дала мукъалахь. Дала маршалла дойла!

– Дала мукъалахь. Дала маршала хьуна а дойла, Iела!

Хлара шиь вехха цхьацца дуьйцуш Iийра. Буьйса юьйлира. Увайсина хIинцале масех капельница хлоттийнера. Наб кхеташ, юха а самавуьйлуш, Iара хлара. Пекъар Iела а вара, хьалагIаьттина, лелаш, вижина Iиллича, са льоцу шен бохуш.

Цхьа хан яьлча, луларчу палати чохь гIовгIанаш евлира. Хала узарш а деш, ирча мохь хьобкхура цхьана зудчо. Самаваьлла Увайс, ладоьгIуш, луьллура. «Цхьанна даге лазар иккхинчух тера ду», – бохуш, ойла йора цо. Iела а вара, хьала а гIаьттина, неIаре воьдуш, медйишас юхавала олий, юхавоккхуш, хьийзаш. Ши-кхо минот ялале хIорш чохь болчу, сиха гIо дечу палати чу, ялийра и зуда чкъургаш тлехь болчу маьнги тлехь. Цу пекъарехь

вон хьал дара: узарш деш, юкъ-кара мохь хьокхуш, хала садоьлуш яра иза. Лотьраша, кирхьа дутьхал а оьзна, цомгашчунна гю дан долийра:

– Дефрибиллятор!

– Кислород! – дежурни лотьран омранаш хезара сих-сиха.

– Хлан-хла, даг чу адреналин тоха бехачу шприцаца!

– Массаж е! Сихха!

Уьш дуккха а баькхира, дог сецна йолу зуда меттаяло гьерташ, Амма гуллакх хуьлчух тера дацара. Цьеххьана кирхьанна тьехьа тийналла хьоттира... Жимма хан яьлча, кхораш санна долу, баьргех охьаоьху хиш дла а дохуш, кьона медйиша сехьаелира. Цунна тлаьххье лор а, важа медйижарий а гучубевлира. Увайссий, лелий вовшашка хьаьжира: «Елла иза?» боху аз доцу хаттар дара цу шиннан баьргаш чохь. Увайсин кьегархаа йиш яцара, цо лелига дола де элира, ша луьллучохь куьйгаш хьала а ойъуш. лелас дола дира.

Южалла яра денна а кху декъазчу, синтем боцчу хлусамера нах длакхохьхуш... Цунна биэн ма дацара, хьо жима я воккха, куц долуш я эглаза, хьал долуш я миска хиларх. Иза буьрса хьаьвзинера кху чу, кьинхетам боцуш, сацар, собар хлун ду ца хууш, шен декхар, гуттар а ша ма-дарра, хьем ца беш, кхочушдеш.

Шолгачу луьйранна цомгашчарна капельницаш хлиттош, молханаш луш а лелара медйижарий. Сийсара хилларг дуьйцуш цхьа а вацара, хлунда аьлча и саннарг дийнахь-бусий кест-кеста хуьлуш дара, цунах тамаша ца бора, «дуьне иштта ду-кх» олий, ладлара. Лотьраш-м боьлла хир бара адамаш шайн куьйга кьел даларх, царна иза денна а гуш ма дара. Амма цомгашчарна хала дара ишттаниг лан, царех муьлхха а хила ма мегара веллачун метта. Иштта ду-кх дахар...

– Суна хлунда ца хлоттайо аш капельница? Со а вац, уьш санна, цомгуш? – аьлла, юха а карзахвелира Увайсан лулахо лела.

– Хьох лавцна хлумма а ца аьлла соьга, хлара молханаш ду хьуна, – элира цу луьйранна керла тееанчу кьоначу медйишас.

– Ца оьшу суна хьан молханаш! Схьакхайкхал кхуза заведующичуьнга! Хлара хлун ду дан а?! – чуроваьллера лела.

Йола, яхана, отделенин заведующи схьаялийра:

– Хлун хилла, цомгашниг? Говгла хлунда йо вай? – хаьттира цо, цунна тле йоглушехь.

– «Хлун хилла, цомгашниг?» – ца вешаш, лотьран хаттар карладаьккхира лелас. – Диканиг цхьа а ца хилла-кх. Суна дан ма-деззара дарба хлунда ца до аш? Капельница а ца хлоттош, со хлунда валлош ву кху жоьжахатехь?

– Хьан хьоле хьаьжжина, хьуна деш дарба ду. Капельница хлотто хьуна цкъачунна мегар дац, дестар хиларна кхерам бу...

– Со кхузахь ийр вац! Аш суна цхьана а кепара еш гюли яц! Со тахханехь кху чурьа длаглур ву!

– Дја хъайна ма-луъу гю, суна расписка а язъяй! – лор, глехъа оьглазъяхана, араяла дїайирзира.

– Ас цхъа а расписка язйийр яц! Инстаграмме, яздан деззачуьнга арз яздийр ду! – тїаьхъа мохъ бахийтира лелас.

– Язде ахъ, хъо, схъахетарехъ, и болх бан лемина ву! – аьлла, заведующи дїаяхара.

Дукха хан ялале лелин зуда еара чу. Иза кхуьнга хъожуш, де а, буйса а больницехъ доккхуш яра:

– Ва стаг, и хїун гловгла ю ахъ яккхинарг? Ловрашна шайн болх дика хаъа хъуна, ма хъийзабехъа уьш!

– Со кху чохъ кхин лаш вац! Схъагулгъел сан хїуманаш! – шен оьглазвахарца мерах шок а етташ, лела аратасавелира.

– Вайн Делора, хала стаг-х ма ву хъо! – аьлла, цунна тїаьхъаяхара зуда.

Цу дийнахъ тїебаьхкинчу ловраша, кхуьнан хъоле а хъаьвсина, Увайсина хъалаглатта пурба делира.

Дукха хан ялале кхечу палати чу ваьккхира хїара. Шина стагана лерина, чохъ юьхъ-куьг дила меттиг а, цхъацца йийбар а йолуш, чохъ яра иза. Кху чохъ цхъа лазархо вара, Увайс схъавалийча. Салам а делла, хъал-де а хаьттина, вовзар хилира кху шиннан. Мовсар, (иштта яра керлачу накъостан цїе), дагаца цамгар гучуяьлла, ловраша дан дезарг цкъачунна къастийна доцуш, хан йоккхуш вара кхузахъ. Хїара шиъ, цхъацца дуьйцуш, вехха лийра. Дерриге а къамел а дагаца йолчу цамагарех, царна дечу дарбанех а дара кху шиннан. Кхин хїун дуьйцур дара больницехъ цомгашчу наха, шайн сагатдеш дерг ца дийцича?

Ши-кхо де цхъаьна доккхуш, кху шинне а тїаьхъа, цхъаъ дїавахана а валале важа гучу а волуш, гергарнаш а, бевза-безарш а ихира. Цара схъакхоьхъу юург холодильник чу йилла меттиг а йоцуш виснера хїара шиъ.

– Увайс, гергарнаш бацахъара-м е а йиш яцара хъуна, дїахъажахъа хїокху балхе! – Мовсара, холодильникан неї схъа а йиллина, чохъ дїагайтира кхунна.

– Дера, ца бохку уьш вайшиъ мацалла валийта-м. Езарг яа йиш мукъане а елара...

– Дїавалахъа, кху ловраша яа могуьйтуш цхъа а хїума яц, цхъа худар доцург. Хъайна еззарг яа ахъ, сихха толур ву хъо!

Денна медйижарша молханаш дохъура кху шинна, мехий тухура, капельницаш хїиттайора, амма кху реанимацера пхеа минотана а аравала магош дацара.

Увайсин чїогла сабїарзделлеара кхузахъ. Мовсар а, кхо де даьлча, дїавахара – кхечу гїала ловрашна тїе хъажийнера иза, деган хъал мелла а чолхе ду аьлла.

Увайсе хъовса балха тїера накъостий а баьхкира. Уьш баьхкина къаьсттина хазахийтира

кхунна. Массо а жима вара, кхуьнан берийн хенара хир волуш, схъайна вара. Церан къона яхъаш гуш, самукъадолура кхуьнан, шега церан болу лерам хаалора. Лерам. Кхин хлун оьшу воккхачунна?

Ша висина, цхъацца ойланаш йора Увайса: «Кхин дац-кх хьо, дахар, олуш ма-хиллара, «ши бларг ма-хъабби, дладолу-кх». Дера, дла-м долу, шен хан тле ма-кхеччи... Ма уллехь яра суна лжалла... Шен шийла тлам суна тлехула хьовзийра цо, амма Дала юхаяьккхира иза. Валаран сахът дац, лжалла когаш клелахь ю, мичча хенахь а вай дладахъа кийчча. Делахь а, дуьне деза-кх мел воккхачунна а, ваха лаъа-кх...».

Иштта масех де а дладелира. Кхуьнан хьал-де жим-жимма г1олихъа доьрзуш дара – садалар а хьалхачул дика дара, даго са ца гатдора. Амма глора эшна вара хлара, блатор хьийзара, цлена хлаваъ ца тоарна. Махе вала ца магадора лорша. Сел члогла аравалар шена дехкарх хлара ца кхетара. «Хлара реанимаци ю, кху чуьра аравийла ца мега!» – олура кхуьнга медийжарша, сарахь чуьра аравалар кхо дехча. Делахь а цхъа а бакъо хирг хир яц, наха талха ца еш. Цхъана суьйранна дежурстве еанчу лорро, леррина кхуьнан хьоле а хъаьжна, цийн латкъам а буьстина, кардиограмма яьккхинчул тлаьхъа, итт минотана аравала пурба делира Увайсана, кхуьнан дехарна жоп луш. Больницин уьйтла ваьлча, ша ялсмане кхаьчча санна, вара хлара. Кхузахь кхин хьал дара: парглат дласалела нах, церан белар, самукъане аьзнаш, урамновкъахула дласалела машенаш, клумбанаш тлехь зезагаш, соьналлех дуьзна дитташ – зовкхечу дахаран болар хаалора дерриге а хьан деглаца а, сица а. Увайс уьйтлахула меллаша гобоккхуш вара, массо хлуманан терго еш, гучух марзо оьцуш. Хинцале глеххьачул ларжъеллера. Массанхъа а сирла догуш стогарш дара.

– Увайс, ахь хлун леладо? Аравалийтина хьо? – дитта клелахь лаьттачу гланта тлехь лачу нахана юккъера вистхилира цхъаъ.

– Дера, валийтина вуно хала-м, – олуш, царна тле а вахана, салам делира кхуо, ша вевзинарг мила ву хъажа а лууш. Хьалаглаьттина, салам схъаэцнарг кхуьнца реанимаци чохь лиллина лела вара.

– Уойн, лела хьо вац иза! – глеххъа цецваьлла элира Увайса, хлара кхузахь гича. Цунна лела длавахана хир ву моьттура.

– Дера, ву-кх. Сехьарчу отделени чу ваьккхина со...

– Ткъа хинца муха ву хьо? Садалар тоделлий хьан?

– Таделлера иза-м, кхин сагатдеш хлумма а дац. Кхана цла вохуьйтур ву аьлла со.

Хлорш цхъацца дуьйцуш, охъахевшина лийра. Ша санна халачу киртигах чекхваьлла шен накъост дикачу хьолехь карийча, хазахетта вара Увайс. Иза буьрсачу тламах

чекхваьллачу блахочунна шен блонакъост дийна карор санна хлума дара.

Больницера араваьлча, вовшашна тлехочур ву аьлла, барт а бина, дласакъаьстира хлара шиъ.

Итт де даьккхира Увайса реанимацехъ. Кхин дла долу дарба хьо вехачу к1оштан больницехъ леладайт а аьлла, аравалийтира хлара льяраша.

Хлусамнана а, жимахову клант тлаьхъа а деана, машенахъ цла воглуш вара хлара. Кхуо массо а хлума тергалдора ша схъавоглучу хенахъ: галин урамаш, дласалела адамаш, хаьхкина йоьлху машенаш, глашлойн некъ, дитташ, туьканаш, – дерриге а х1ума самукъане, тамашийна, шатайпа дог-ойла глаттош, хетара кхунна.

«Ма тамашийна ду хьо, дахар! Ма лехаво ахъ стаг... Хъан ма-ярра йолу марзо йовза зиэрах чекхвала везаш хилла-кх, халачу, кхерамечу зиэрах... Тлаккха, хьо юха а дуьненчу ваьлча санна, синхаам хуьлу-кх хъан. Хьо кхета, дуьнене болу хъайн безам боккха хиларх, хъайна цуьнан чам ма-барра хинца бен бевзина цахиларх..., – ойланийн жлуга яра Увайсин коьртехъ хьийзаш. – Дика ду, дерриг а дика ду, дахар дладодьдуш ду, сийначу паналлехула дуьйлинчу четаршца доьду хлордкема санна...».

Сольжа-Гала, 2019 шо

Орга 2. 2019